

Miehet ja maskuliinisuudet – hankala yhtälö? ¹

Timo Aho, Petteri Eerola, Henri Hyvönen & Toni Kosonen

Käsillä oleva numero on järjestyksessään viides miehiä, mieheyksiä ja maskuliinisuuksia käsittelevä teemanumero *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehden ja sitä edeltävän *Naistutkimus–Kvinnoforskning*-lehden historiassa. Aikaisempien teemanumeroiden pääkirjoituksissa on toistunut yksi teema ylitse muiden: kriittisen miestutkimuksen suhde feministiseen tutkimukseen ja teoriaan sekä yleisemmin muuhun sukupuolentutkimukseen. Aihepiiriä sivuten mies- ja maskuliinisuusaiheisen teemanumeron 1/2016 päätoimittajat Sari Irni ja Katariina Kyrölä kysyvät, miksi maskuliinisuuden pitää ylipäätään erottua omaksi teemakseen *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehdessä? Heidän mukaansa yksi selitys liittyy sukupuolen tuottamisen tapaan, jossa sukupuolen kategoria kiinnitetään edelleen helpommin naisiin kuin miehiin. Sen sijaan, että miehiä, mieheyksiä tai miesten sukupuolisuutta analysoidaisiin esimerkiksi sukupuolen käsitteellä, sukupuolitietoinen analyysi miehistä tarkoittaa usein analyysia maskuliinisuuksista (ks. Aalto 2016).

Miesten ja maskuliinisuuden välistä sidettä vahvistetaan myös nimeämisen politiikalla. Miestutki-

muksellisten julkaisujen nimissä ja konferenssien työryhmissä vilahtelee sanapari miehet ja maskuliinisuudet vihjaten, että maskuliinisuuden analysointi on miesten analysointia ja miesten analysointi on maskuliinisuuden analysointia. Naisten ja muiden sukupuolien suhdetta maskuliinisuuksiin käsittelevät tekstit rajautuvat tällöin helposti ulos. Kriittisen miestutkimuksen lähtökohta monista maskuliinisuuksista on kannatettava, mutta vaarana on analyysin laiskistuminen, teoreettisen selitysvoiman heikentyminen ja käsitteellinen sekasotku: kun jokaisesta tutkimuskontekstista löydetään aina oma erillinen maskuliinisuus, lopputuloksena on helposti lähinnä loputon lista toisistaan poikkeavista maskuliinisuuksista (Morgan 1992, 80–96). Tällöin esimerkiksi miesten feminiinisyydet jäävät analyysissa sivuosaan tai ne muuntuvat ”miesten” harjoittamina *maskuliinisuuden toisin tekemiseksi*. Tämä puolestaan ylläpitää epäsymmetristä arvostusta maskuliinisuuden ja feminiinisyyden välillä (Kondelin 2016, 55). Yleisemmin voi kysyä, mikä on maskuliinisuus–feminiinisyyden käsiteapparaatin käyttöarvo ylipäätään, jos kaikki miesten harjoittamat kulttuuriset käytännöt ja ominaisuudet voidaan sijoittaa mas-

¹ Käytämme pääkirjoituksessa ’hankalan yhtälön’ ajatusta hieman eri merkityksessä kuin Leena-Maija Rossi (2008) tekstissään ”Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus - hankala yhtälö?”.

kuliinisuuden piiriin? Suomenkielisessä tutkimuskontekstissa soppaa sekoittaa myös termistö, jossa mieheyksistä, maskuliinisuuksista ja miehenä olemisen tavoista puhutaan usein toistensa synonyymeina. Ongelmien korjaantumisen ensiaskel onkin, että miesten sukupuolisuuteen viittaavien käsitteiden välisiä suhteita ja merkityksiä pohditaan perustavanlaatuisesti.

MIESTUTKIMUKSELLINEN TOIMINTA SUOMESSA

Miten edellä esitettyihin haasteisiin on vastattu viimeaikaisessa suomalaisessa akateemisessa keskustelussa? Julkaisutoiminnan voidaan ainakin katsoa olleen vireää, sillä vuoden 2016 teemanumeron jälkeen on julkaistu useita suomenkielisiä tutkimusartikkeleja, kirjoja ja väitöstutkimuksia, joissa miestutkimus on tarjonnut keskeisen näkökulman miehiä, poikia ja mieheyksiä eri lähtökohdista tarkastelevalle tutkimukselle.

Tuoreissa miestutkimuksellisissa väitöskirjoissa on käsitelty muun muassa yhteiskuntaluokan ja sukupuolen risteämiä aikuisopiskelevien työläismiesten kokemuksissa (Kosonen 2016) sekä työnteon ja ruumiillisuuden suhdetta sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkaan rekkamiesten työssä (Aho 2019). Väi-

töskirjojen lisäksi julkaisunsa on saanut myös Arto Jokisen (1964–2016) alkuaan väitöstutkimukseksi tarkoittama maskuliinisuutta, kansakuntaa ja väkivaltaa suomalaisessa sotakirjallisuudessa tarkasteleva *Isänmaan miehet* (Jokinen 2019), jonka Markku Soikkeli ja Ville Kivimäki ansiokkaasti toimittivat julkaistavaksi Jokisen poismenon jälkeen. Tulevia miestutkimuksellisia väitöskirjoja ennakoivat puolestaan useat tutkimusartikkelit, joissa tarkastellaan muun muassa miehisen terveystyöskytymisen kulttuuriperintöä (Slutbäck 2018), nuorten miesten itsestä huolehtimista (Hyvönen 2017) ja isyyden, miehuuden ja alkoholinkäytön yhteenkietoumia (Salo 2019). Myös poikia ja nuoria miehiä tarkasteleva tutkimus on vakiinnuttanut asemansa osana suomalaista mies- ja maskuliinisuustutkimuskenttää (Kivijärvi, Huuki & Lunabba 2018; Peltola 2020). Useita edellä mainittuja tutkimuksia yhdistää miehenä ja poikana olemisen sekä miesten ja poikien elämänpöirin tarkastelu ennen kaikkea maskuliinisuuden käsitteen kautta. Osa tutkijoista on myös yhdistänyt ja soveltanut mieheyden käsitettä yhteiskuntaluokan käsitteeseen viitaten näin työväentaustaisille miehille kulttuurisesti sopiviksi katsottuihin piirteisiin ja käytäntöihin (esim. Kosonen 2016).

Toinen keskeinen huomio viimeaikaisia julkaisuja tarkasteltaessa on suomalaisen miestutkimuk-

sen vahva kytkeytyminen sukupuolentutkimuksen sijaan muihin tieteenaloihin ja tutkimustraditioihin. Miehiä kriittisesti tutkittaessa nojataan vahvasti muun muassa sosiologiaan ja muihin yhteiskuntatieteisiin sekä kirjallisuuden- ja historian tutkimukseen, muita humanistisia aloja unohtamatta. Linkittyminen miestutkimuksen kenttään näyttääkin tapahtuvan ennen kaikkea tutkimuksen miestematikan, eikä esimerkiksi teoreettisten lähtökohtien, myötä. Tutkimusten rakentuessa ensisijaisesti sukupuolentutkimuksen sijaan muiden tieteenalojen piirissä kehitetyille teorioille ja kysymystenasetteluille, muussa sukupuolentutkimuksessa valtavirtaistuneet lähestymistavat, kuten vaikkapa affekti-teoriat ja intersektionaaliset käsitteellistykset sekä kysymykset sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta, ovat jääneet miehiä ja poikia kriittisesti käsittelevissä tutkimuksissa pikemminkin sivuhuomioiksi tai harvalukuisiksi poikkeuksiksi.

Julkaisutoiminnan lisäksi suomalainen miestutkimuskenttä on ollut aktiivisena myös seminaari- ja seuratoiminnan osalta. Vuodesta 2007 alkaen järjestetyt *Miestutkimuspäivät* ovat vakiinnuttaneet paikansa keskeisenä eri tutkimusaloilla miehiä, poikia, maskuliinisuuksia ja miesten sukupuolisuuksia tarkastelevien tutkijoiden kohtaamispaikkana. Veto vastuun päivien järjestämisestä on alusta alkaen kantanut vuonna 2006 perustettu Suomen Miestutkimuksen Seura, jonka keskeisimmän toimenkuvan päivien järjestäminen muodostaa. Joka toinen vuosi eri yliopistoissa järjestettävät tutkimuspäivät pidettiin edellisen kerran Jyväskylässä elokuussa 2018. Tällöin paikalle kerääntyi puolisen sataa osallistujaa, joista parikymmentä piti oman tutkimusesitelmän. Kahdeksannet *Miestutkimuspäivät* pidetään Helsingin yliopistossa elokuussa 2020, ja päiville ovat lämpimästi tervetulleita osallistumaan myös tämän lehden lukijat.

TEEMANUMERON SISÄLTÖ

Olemme nimenneet tämän teemanumeron otsikolla *Kriittistä tutkimusta miehistä*. Sen tarkoitus on jatkaa aikaisempaa keskustelua kriittisen miestutkimuksen tilasta. Erilliseen kirjoituskutsuun pohjautuvan teemanumeron ajatuksena on paitsi esitellä Suomessa tehtävää miehiä ja poikia kriittisesti tarkas-

televaa tutkimusta, myös houkutella eri alojen tutkijoita haastamaan ja kommentoimaan vallitsevia teoreettisia miestutkimusparadigmoja ja niiden lähtökohtia. Yhtenä inspiraation lähteenä on ollut kriittisen mies- ja maskuliinisuuksien tutkimuksen (*Critical Studies on Men and Masculinities*) teoreettisia lähtökohtia analysoiva kansainvälinen keskustelu, jossa tutkimusalaa on luonnehdittu kummajaiseksi sukupuolen- ja seksuaalisuudentutkimuksen kentällä (Beasley 2015; Gottzen 2018). Siinä missä muu sukupuolentutkimus hyödyntää ja kehittää analyyseissään erilaisia postmoderneja, poststrukturalistisia ja uusmaterialistisia teoretisointeja, kriittisessä mies- ja maskuliinisuuksien tutkimuksessa hegemonista asemaa pitävä sosiaalietieteellinen tutkimus pohjaa edelleen pääosin modernistisiin strukturalistisiin teoriaperinteisiin. Hieman kärjistäen kyse on siitä, että kansainvälisessä kriittisessä mies- ja maskuliinisuuksien tutkimuksessa ollaan kiinnostuneempia maskuliinisuuskategorioiden rakentamisesta kuin niiden purkamisesta. Kirjoittajakutsun yhtenä tavoitteena oli herättää keskustelua siitä, missä määrin yllä kuvattu tilanne heijastuu myös suomalaisessa miehiä kriittisesti käsittelevässä tutkimuksessa.

Teemanumeroon sisältyy kaksi vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Arttu Salon sosiaalityön tutkimusta ja kulttuurintutkimusta edustava artikkeli yhdistää mielenkiintoisella tavalla kriittisen miestutkimuksen keskeisiä perinteitä: isyyden ja miesten alkoholinkäytön tutkimusta. Salo ottaa kohteekseen Lauri Ahtisen tuoreen sarjakuvaromaanin *Eropäiväkirja* (2019) ja tekee luentaa teoksen alkoholikäyttötilanteista rakentuvista isien alkoholinkäytön kulttuurisista kuvastoista. Vaikka sarjakuvaromaanin rakentama isien alkoholinkäytön kuvasto on väljä ja monimuotoinen, sisältyy siihen monenlaisia miehiisyyttä koskevia normatiivisuuksia, jotka aktualisoituvat erilaisin tavoin miehen elämän eri vaiheissa ja konteksteissa. Esimerkiksi keskiluokkaisuus linkittyy Salon analyysissa myönteisiin ja hyväksytyihin tapoihin käyttäen alkoholia yhtäältä lasten seurassa heitä eurooppalaiseen juomatapaan kasvattaen ja toisaalta miestovereiden seurassa kulttuurista vyökkyyttä osoittaen.

Toisessa, kasvatustieteellisen sukupuolentutkimuksen kentälle sijoittuvassa artikkelissa Anne

Laiho ja Annukka Jauhiainen tarkastelevat miesopettajaopiskelijoiden neuvotteluja sukupuolesta ja mieheydestä opettajaksi opiskelun ja opettajana toimimisen konteksteissa. Laiho ja Jauhiainen nostavat esiin, kuinka miessukupuoli merkityksellistyy miesopiskelijoiden kuvauksissa vahvuutena ja etuna, taakkana tai kokonaan merkityksettömänä. Tulokset kuvastavat miesopettajaopiskelijoiden refleksiivisyyttä suhteessa sukupuolen merkitykseen opettajan uralle hakeutumisessa, opettajana toimimisessa sekä opettajan työhön liittyvissä sosiaalisissa suhteissa. Kirjoittajat tunnistavat haastateltujen puheenvuoroissa halua kyseenalaistaa sukupuolittuneita odotuksia ja kytkeytyä osaksi ”uutta” sukupuolittietoista opettajuutta. Toisaalta miehenä olemisessa on yhä etuja, ja niiden hyödyntäminen näyttää edelleen olevan läsnä haastateltujen miesten orientoitumisessa opettajuuteensa miehinä.

Henri Hyvönen keskustelee puheenvuorossaan miestutkimuksen ja feministisen teoretisoinnin vaikeasta suhteesta, jota on erilaisin tavoin kommentoitu myös aiemmissa tämän lehden mies- ja maskuliinisuustutkimuksellisissa teksteissä. Hyvönen nostaa tarkastelunsa keskiöön hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen ja keskittyy erittelemään kriittisesti tapoja, joilla käsitettä on kotimaisessa miestutkimuksessa sovitettu yhteen poststrukturalistisen sukupuolen teoretisoinnin kanssa. Hyvönen kritisoi muun muassa sitä, kuinka hegemonisen maskuliinisuuden ja miesten suhde muotoutuu tutkimuksessa symbioottiseksi siten, että hegemonisen maskuliinisuuden katsotaan selittävän kaikkea miesten toimintaa. Hyvönen mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä ei kuitenkaan ole tarpeen hylätä, mutta tulisi olla tietoisempi sen käyttötavoista yhtäältä suhteessa kysymykseen vallasta ja toisaalta kysymykseen representaatioista ja puhetavoista.

Tutkimusartikkeleiden ohessa tässä teemanumerossa julkaistaan kahden vuonna 2019 väitelleen tutkijan lektiot, jotka paikantuvat erilaisin tavoin kriittisen miestutkimuksen kentälle. Helsingin yliopistossa väitelleen Maria Väkiparran väitöskirja *Young men against female genital mutilation/cutting in Somaliland – Discursively negotiating violence, gender norms and gender order* tarkastelee nuorten miesten toimijuutta sukuelinten silpomisen ja ympärileikkauksen vastaisessa toiminnassa Somaliassa.

Väkiparta nostaa lektiossaan esiin silpomiskäytäntöjen yhteyden patriarkaaliseen valtaan ja sen, kuinka miesten rooli on tätä myötä keskeinen sekä käytäntöjen uusintamisessa että niiden muuttamisessa. Väkiparta kuvaa silpomiskäytäntöjen diskursiivista neuvottelua, jossa vaihtelevat käsitykset silpomisen haitallisuudesta ja vakavuudesta. Käytäntöjä määritellään esimerkiksi yhtäältä terveysongelmana, josta vastuu sälytetään naisille ja eritoten äideille. Toisaalta ne nimetään toisinaan patriarkaaliseksi väkivallaksi, jolloin tunnustetaan ongelman yhteys miesten valtaan.

Jyväskylän yliopistossa väitelleen Timo Ahon väitöstutkimus *Tuhansia töitä, valvottuja öitä. Etnografisen tutkimus rekkamiesten työnteosta ja rekkamieheydestä tiekuljetusalan käytännöissä* pureutuu rekkamieheyden rakentumiseen tiekuljetusalan taloudellis-teknologisen ja institutionaalisen muutoksen kontekstissa. Aho paikantaa tiekuljetusalan tärkeäksi mutta vähän huomioituksi tutkimuskohteeksi tarkasteltaessa työelämän muutoksia sekä työntekijän luokkaistunutta ja sukupuolittunutta toimijuutta. Rekanajon on väitetty tarjoavan erityisesti miehille sellaisia työn vapautteen liittyviä maskuliiniseksi miellettyjä erityisiä piirteitä ja käytäntöjä, joiden avulla rekkaa ajavan miehen on ollut mahdollista erottautua paitsi keskiluokkaisista myös tehtaissa työskentelevistä työväenluokkaisista miehistä. Ahon etnografisen tutkimuksen tulokset nostavat esiin muun muassa sen, että vaikka työnteon autonomian kaventuminen on kaivanut maata joidenkin arvossa pidettyjen ammatillisten käytäntöjen alta, ovat varsin karikatyyrimäisen työväenluokkaisen maskuliinisuuden kulttuuriset ideaalit edelleen arvossa pidettyjä (rekka)mieheyden rakentamisen elementtejä.

Teemanumeron kolmesta miestutkimusaiheisesta kirja-arviosta ensimmäinen käsittelee juuri Ahon edellä esiteltyä väitöstutkimusta. Arviossaan Tuija Koivunen tuo esiin, kuinka Ahon tutkimus tarttuu akateemisessa kirjallisuudessa aiemmin näkymättömäksi jääneeseen työelämän alueeseen. Koivunen näkee Ahon työn ansiaina työnsosiologisen keskustelun ja kriittisen miestutkimuksen näkökulmien asiantuntevan hyödyntämisen. Hän nostaa esiin etnografisen tutkimuksen esittämisen haasteita silloin, kun tutkimuksen tulokset esitetään artikkelien

kautta, mutta näkee Ahon aineiston vakuuttavana ja toivoo sen hyödyntämistä myös jatkossa.

Jiri Nieminen arvioi Lucas Gottzénin, Ulf Mellströmin ja Tamara Sheferin toimittamaa tuoretta miestutkimuksen käsikirjaa *Routledge International Handbook of Masculinity Studies* (2020). Nieminen tarkastelee ja peilaa käsikirjan moninaisia teemoja ja antia suhteessa miestutkimuksen aiempien vuosikymmenien teoriakeskusteluihin. Hän kommentoi tapoja, joilla erilaiset käsitteet ja teemat ilmenevät käsikirjassa, kun sitä tarkastellaan osana pidemmän linjan keskustelua – esimerkiksi ”kriittinen miestutkimus” alaa kuvaavana terminä näyttää kirjan sisällöissä rajautuvan marginaaliin. Nieminen pistää merkille myös politiikan ja maskuliinisuuden yhteen nivoutumisen tarkastelun puutteen muuten mittavassa teoksessa.

Aino Isojärvi arvioi Sam de Boisen muutamana vuoden takaista monografiaa *Men, Masculinity, Music and Emotions* (2015). Teoksessa tarkastellaan sekä empiirisesti miesten suhdetta musiikkiin tässä ajassa että yleisemmin osana laajempaa historiallista jatkumoa. Isojärvi purkaa auki de Boisen kirjan rikasta sisältöä kuvaten, miten musiikki ilmiönä muotoilee erilaisilla tavoilla eri konteksteissa sukupuolen, maskuliinisuuden ja feminiinisuuden, rationaliteetin ja tunteiden suhteita. Isojärvi nostaa esiin myös teoksen katvealueita, kuten musiikkielämyksen performatiivisuuden näkökulmat, mutta katsoo de Boisen tarjoilevan tärkeän puheenvuoron hyvin vähän tutkittuun aiheeseen.

LOPUKSI

Tässä teemanumerossa julkaistavien tekstien perusteella nykymieheyttä koskevissa vaatimuksissa ja kuvastoissa elää rinnan ja sekoittuneena sekä perinteisempiä maskuliinisuuteen liitettyjä kulttuurisia käytänteitä että myös kulttuurisesti feminiinisuuden liitettyjä tapoja ja piirteitä. Näistä (mies-)feminiinisyksistä ei kuitenkaan puhuta suoraan, vaan esimerkiksi hoivaavan isyyden käytäntöjen omaksuminen ja miesopettajuuteen liitetyn auktoriteettioletuksen torjunta näyttäytyy toisenlaisena mieheytenä tai maskuliinisuuden toisin tekemisenä. Tämä käsitteellinen siirto – feminiinisyksien nimeäminen maskuliinisuudeksi – voidaan nähdä

esimerkinä kriittisen miestutkimuksen ja miestutkijoiden itsensä harjoittamasta sukupuolikäsittelyn sukupuolittamisesta. Kyse on osin tiedostamattomasti omaksutuista tutkimuskäytännöistä, joissa sukupuoleen liittyvillä laajemmilla kulttuurisilla käsityksillä ja oletuksilla on olennainen vaikutus siihen, miten miehiä tutkivat (mies)tutkijat valitsevat, käsitteellistävät ja tulkitsevat tutkimuskohteensa. Yksittäisen tutkijan voi olla vaikeaa irtaantua vakiintuneisiin tutkimuskäytäntöihin sisäänrakentuneista sukupuolittuneista ja sukupuolittavista käsityksistä, mutta maskuliinisuuden pakkopaidan riisumista kannattaa silti yrittää. Tuloksena voi olla aidosti enakoimattomiin suuntiin avautuvaa kriittistä tutkimusta miehistä ja mieheyksistä.

Julkaistut tekstit nostavat myös esiin miesten tilanteista refleksiivisyyttä suhteessa miesten sukupuolisuutta koskeviin normatiivisiin odotuksiin. Varsinkin perinteiseksi tulkittu mieheyden sukupuolittuneita odotuksia tunnustetaan suvereenisti, ja niihin otetaan paikoitellen myös etäisyyttä. Tämä johtaa kysymään, onko mieheyden, sukupuolen tai tasa-arvon reflektiosta itsestään tullut osa nykymieheyttä koskevia vaatimuksia? Ovatko vaatimukset sukupuolten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta johtaneet tiettyjä miehiä suosivaan tilanteeseen, jossa edistyksellisen mieheyden esittämisestä saa ylimääräistä ja ansaitsematonta tunnustusta? Esimerkiksi Soile Veijola ja Eeva Jokinen (2008) ovat muistuttaneet, kuinka miesten kohdalla naistapaisuuden, kuten empatian ja huolehtimisen, omaksumista pidetään opittuna taitona, josta saa usein myös yhteiskunnallista arvostusta, kun taas naisilta samoja asioita odotetaan ikään kuin automaattisesti ja luonnostaan. Tristan Bridgesä ja C. J. Pascoeta (2014) mukaillen on syytä muistaa, että mieheyden alan diskursiivinen laajentuminen ei tarkoita automaattisesti sukupuolten epätasa-arvon tai muiden eriarvoisuuden muotojen purkautumista. Epätasa-arvon ja toisaalta tasa-arvon mahdollisuuksien paikantamiseksi ja analysoimiseksi tarvitaan edelleen myös kriittistä tutkimusta miehistä.

Helsingissä, Tampereella ja Joensuussa 19.5.2020
Timo Aho, Petteri Eerola, Henri Hyvönen & Toni Kosonen

KIRJALLISUUS

- Aalto, Ilana (2016) Miestutkimus sukupuolentutkimuksen muuttuvalla kentällä. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29:1, 5–17.
- Aho, Timo (2019) *Tuhansia töitä, valvottuja öitä. Etnografinen tutkimus rekkamiesten työnteosta ja rekkamieheydestä tiekuljetusalan käytännöissä*. JYU Dissertations, 76. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ahtinen, Lauri (2019) *Eropäiväkirja*. Helsinki: Like.
- Beasley, Christine (2015) Caution! Hazards ahead: Considering the Potential Gap Between Feminist Thinking and Men/Masculinities Theory and Practice. *Journal of Sociology* 51:3, 566–581.
- Bridges, Tristan & Pascoe, C. J. (2014) Hybrid Masculinities: New Directions in the Sociology of Men and Masculinities. *Sociology Compass* 8:3, 246–258.
- Gottzén, Lucas (2018) Is Masculinity Studies Really ‘the Odd Man out’? *NORMA* 13:2, 81–5.
- Gottzén, Lucas, Mellström, Ulf & Shefer, Tamara (toim.) (2020) *Routledge International Handbook of Masculinity Studies*. London & New York: Routledge.
- Hyvönen, Henri (2017) Itsestä huolehtiminen nuorten miesten työnteokoa ja opiskelua käsittelevissä sanomalehtiteksteissä. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 30:4, 39–53.
- Irni, Sari & Kyrölä, Katariina (2016) Miehet, maskuliinisuus ja moniääninen feministinen tutkimus. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29:1, 2–4.
- Jokinen, Arto (2019) *Isänmaan miehet. Maskuliinisuus, kansakunta ja väkivalta suomalaisessa sotakirjallisuudessa*. Soikkeli, Markku & Kivimäki, Ville (toim.) Tampere: Vastapaino.
- Kivijärvi, Antti, Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) (2018) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Kondelin, Sade (2016) Feminiinisyys, transmaskuliinisuus ja mieheys. *Sukupuolentutkimus – Genusforskning* 29:1, 53–56.
- Kosonen, Toni (2016) *Opiskeleva ammattimies, yhteiskuntaluokka ja sukupuoli: Tutkimus ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuvista työläismiehistä*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 128. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Morgan, David H. J. (1992) *Discovering Men*. New York: Routledge.
- Peltola, Marja (2020) Ristiriitainen maskuliinisuuskerrota ja tunteiden jakamisen mahdollisuudet poikien läheissuhteissa. *Sosiologia* 57:1, 65–81.
- Rossi, Leena-Maija (2008) Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus – hankala yhtälö? *Kulttuurintutkimus* 15:1, 29–39.
- Salo, Arttu (2019) Neuvottelua isien alkoholinkäytön kulttuurista normeista: Tapaustutkimus eräästä (isä)miesten verkkokeskustelusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:5–6, 504–515.
- Slutbäck, Taru (2018) “Mies kaatuu sinänsä kunniakkaasti”: Psykoanalyttinen luenta miesten terveysoppaista. *J@rgonia* 16:31, 67–91.
- Veijola, Soile & Jokinen, Eeva (2008) Towards a Hosting Society? Mobile Arrangements of Gender and Labour, *NORA–Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 16:3, 166–181.